

ТМ	Г. XXIII	Бр. 3-4	Стр. 175 - 191	Ниш	јул - децембар	1999.
----	----------	---------	----------------	-----	----------------	-------

UDK 314.18-057.164+37.031-057.164(083.94)

Претходно саопштење

Миомир Ивковић

Примљено: 2.11.1999.

Филозофски факултет
Ниш

СОЦИО-ДЕМОГРАФСKE И ОБРАЗОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ АСИСТЕНТА ПРИПРАВНИКА

Rezime

U radu, koji je u obliku prethodnog saop{tewa, izneseni su zna-aj-niji rezultati o socijalnim, obrazovnim i demografskim karakteris-tikama asistenata pripravnika. Podaci su dobiveni istra`ivawem koje je uraљeno u okviru projekta Didakt i~ko usavr{avawe univerzitetских saradnika. Oni se odnose na slede}a obele`ja i karakteristike asistenata pripravnika: 1. socijalno poreklo, 2. {kolska sprema roditelја, 3. starost, 4. pol, 5. uslovi stanovawa, 6. uspeh u toku osnovnih studija, 7. znawe stranog jezika 8. posedovawe li~ne biblioteke 9. pedago{ko-psiholo{ko i didakti~ko obrazovawe tokom osnovnih studija i 10. didakti~ko usavr{avawe. Saop{tewe je metodi~ki oblikovano tako da ima teorijsko-metodolo{ku napomenu (uvod), diskusiju rezultata i zakљu~nu napomenu.

Kqu~ne re~i: asistenti pripravnici, univerzitetска nastava, socijalno poreklo, demografske karakteristike, obrazovne karakteristike, didakti~ko usavr{avawe

1. Uvod: teorijsko-metodolo{ka napomena

1. Projekat Didakt i~ko usavr{avawe univerzitetских saradnika, o kome je vi{e podataka dato u prethodnom tekstu¹, predviђa istra`ivawe na uzorku asistenata pripravnika. Za te

¹ Ran~i}, A. "Didakt i~ko usavr{avawe univerzitetских saradnika"

potrebe napravljen je instrument za prikupljanje podataka, o kome je takođe napred bilo informacija. On je, shodno zahtevima koji se postavljaju ovakvim istraživanjima, sadržavao jedan broj pitanja i zadataka kojima su dobijeni podaci koji se uobičajeno svrstavaju u grupu podataka objektivnog tipa. U ovom slučaju to su podaci o socijalnom poreklu, o završenoj srednjoj školi i završenom fakultetu, obrazovnom uspehu, te o didaktičkom usavršavanju, ali i demografske oznake profesionalne društvene grupe koju zovemo асистенти приправници - fakultetski saradnici, kakve su starost i pol. Metodološkom terminologijom rečeno, to su nezavisne varijable u istraživanju. Sadržavaju svi ostali relevantni podaci, ali se oni mogu i međusobno povezivati.

2. Od pojmova koji su upotrebljeni u ovom delu istraživanja svakako treba objasniti onaj ključni - socijalno poreklo. Ostali su upotrebljeni u značenju uobičajenom u naučnoj i stručnoj komunikaciji.

Pojam socijalno poreklo sadržajno je naslovljen na pojam društvena slojevitost, pod kojim se podrazumeva postojanje različitih društvenih slojeva u određenom društvu. On je, pak, povezan sa pojmom socijalni sloj koji označava skupinu ljudi koji imaju određene društvene uloge u društvenoj podeli rada. Na osnovu tih uloga ljudi zauzimaju određene društvene položaje, koji imaju određenu društveno-ekonomsku sadržinu. Skup sličnih društvenih položaja čini, nanovo, društveni sloj. U društvu postoje različiti takozvani slojevi koji su hijerarhijski ustrojeni kao višini. Između njih postoji horizontalna i vertikalna pokretljivost.² Socijalni sloj kao socijalna grupa³ ima svoju sopstvenu društvenu ulogu u raspodeli društvene moći, društvenog ugleda i materijalnog bogatstva. Naravno, socijalni sloj ima svoj socijalni status ili društveni položaj, koji se meri vertikalno na društvenoj lestvici, pomećući visok ili nizak.

Sledstveno navedenom, socijalno poreklo u ovom istraživanju upotrebljeno je sa značenjem socijalnog statusa porodice - oca i majke asistenta pripravnika. Razlikovano je pet socijalnih statusa, odnosno, pet nivoa socijalnog porekla:

² Milić, V. 1982 "Društvena slojevitost, Društveni sloj", Sociološki leksikon, Beograd: Savremena administracija, s.115. i 132.

³ Tilkidžev, N. 1997 "Sloj, socialen", Enciklopedični rečnik po sociologiji, Sofia, "M-8-M", s.427.

1. radni~ko, 2. poљoprivredni~ko, 3. slu`beni~ko, 4. porodica vlasnika radwe, preduze}a i sli~no, i 5. porodica intelektualaca (profesora, lekara, in`ewera, pravnika).

3. Preglednost i radi, da ponovimo. Istra`ivawem je obuhva}eno 217 asistenata pripravnika koji rade na fakultetima univerziteta u SR Jugoslaviji i Republici Srpskoj. Fakulteti su podeљeni u tri grupe, a one su (navedene po broju ispitanika): 1. fakulteti tehni~kih nauka - 84, fakulteti prirodnih nauka - 67, i fakulteti dru{tvenih nauka - 63, nepoznato je 3.

U tekstu koji sledi navodimo iscrpne podatke o kojima je re~, uz neophodnu diskusiju.

2. Rezul tati istra`ivawa i diskusija

1. Starosna i polna struktura asistenata. U ukupnom broju asistenata pripravnika iz uзорaka istra`ivawa vi{e je mu{karaca.

Tabela 1.

Polna struktura asistenata pripravnika

Pol	broj	%
mu{ki	116	53,46
`enski	98	45,16
nepoznato	3	1,38
Ukupno	217	100,00

Vaљa zapaziti da polna struktura asistenata pripravnika nije u proporcionalnom odnosu sa polnom strukturom studenata i diplomiranih studenata unazad nekoliko godina. Naime, svi podaci govore da na studijama ima vi{e devojaka i da one u veљem broju diplomiraju. To {to ih ima u mawem broju meљu asistentima verovatno je posledica wi hove mawe zainteresovanosti da ostanu na fakultetu, ali i porodi~nih obaveza koje preuzimaju ~esto i pre diplomirawa. Ona nije takva ni na tehni~kim fakultetima, iako se pretpostavљalo da je na wima asistenata pripravnika mu{karaca proporcionalno vi{e nego na fakultetima prirodnih i, pogotovu, dru{tvenih nauka. To iz jednostavnog razloga {to je na wima propocionalno vi{e mu{karaca meљu studentima, ali i iz razloga koji va`e u prethodnom slu~aju. Evo i podataka.

Tabela 2.

Vrste fakulteta i polna struktura asistenata pripravnika

pol	fakulteti					
	tehničkih nauka		društvenih nauka		prirodnih nauka	
	broj	%	broj	%	broj	%
muški	55	65,48	28	44,44	33	49,25
ženski	29	34,52	35	55,56	34	50,75
Ukupno	84	100,00	63	100,00	67	100,00

($p < 0,05$)

Oni pokazuju da je na fakultetima društvenih i prirodnih nauka broj muškaraca i žena među asistentima pripravnici-
cima ujednažen, dok je na tehničkim fakultetima značajna pre-
vaga na strani muškaraca.

Zanimljiva je i starost njih asistenata pripravnika. Sudeći po podacima iz istraživanja, asistenti pripravnici koji su "zagazili" u petu deceniju nisu izuzeci na našim uni-
verzitetima.

Tabela 3.

Starosna struktura asistenata pripravnika

Prosečna starost	pol		ukupno
	muški	ženski	
n	114	97	213
Sr. vr.	29,83	29,36	29,60
SD	3,24	3,59	3,41
Cv	10,85	12,24	11,51
min	23	23	23
max	38	41	41

U stvari, zanimljivo je odstupawe od onoga što piše u Zakonu o univerzitetu. Po wemu, asistent pripravnik se bira na četiri godine i nema prava na ponovni izbor. Za to vreme treba da magistrira i bude biran u više zvaawe. Koji su to asistenti pripravnici sa četrdeset godina? Ali, i prosečna godina starosti njih asistenata pripravnika je velika - 29,60.

Poredeći godine starosti asistenata pripravnika po grupacijama fakulteta - tehničkih, prirodnih nauka, društvenih nauka - pokazuje se da je najveća prosečna starost onih na fakul-
te-

tima prirodnih nauka. Ali, svakako, treba zapaziti da su najmlađi asistenti pripravnici oni sa 23 (fakulteti društvenih nauka) do 25 godina (fakulteti prirodnih i tehničkih nauka).

Tabela 4.

Asistenti pripravnici po fakultetima
i njihovom starosti

Prosečna starost	fakulteti		
	tehničkih nauka	društvenih nauka	prirodnih nauka
Sr. vr.	29,85	28,60	31,25
n	84	63	67
SD	7,89	3,45	3,70
Cv	26,45	12,06	11,84
min	25	23	25
max	98	39	41

($p < 0,001$)

2. Socijalno poreklo asistenata pripravnika. Pripadnost određenom socijalnom sloju, kako dosadawa istrađivawa pokazuju, mnogome određuju najpre obrazovne aspiracije mladih (i njihovih roditelja), zatim mogućnosti za dugotrajno i kvalitetno obrazovawe, a potom i uspehu u obrazovawu. A upravo uspeh (uglavnom) odlučuje utiče na izbor mladih za asistente pripravnike, na njihov ulazak na teak put budućih univerzitetskih profesora. Poznato je da je u ranijim periodima razvoja univerziteta, univerzitetski nastavnik bila vrlo ugledna i prestižna profesija, nešto izdizana na nivo visokih društvenih činovnika.⁴ Tako je, poznato je da se u wu teko ulazilo, i da je, po pravilu, to uspevalo samo pripadnicima viših slojeva, nešto ranije i najvišem. Vremenom, sa razvojem društva i univerziteta, došlo je do razbijawa takve zatvorenosti. Nekoliko istrađivawa na jugoslovenskom prostoru, urađena sredinom sedamdesetih godina, od kojih je jedno i ponovljeno sredinom osamdesetih godina,⁵ pokazala su da je pro-

⁴ Cifri, I. 1990 "Sveučilište u tradiciji", Ogledi iz sociologije obrazovawa. Zagreb: [kolske novine, s. 123 i dalje.

⁵ a) Zdravkovi, S. 1977 Univerzitetski nastavnici u savremenom jugoslovenskom društvu. Beograd: Savremena administracija.

b) Cifri, I. 1990 "Aspiracije i šanse znanstvenog podmlatka", Ogledi iz sociologije obrazovawa. Zagreb: [kolske novine.

fesija univerziteti i nastavnici i saradnici u dobroj meri prevazišla navedenu zatvorenost i ekskluzivnost. Bar na našim prostorima ona je svakako postala otvorena i dostupna svim slojevima, pa i onim najnižim. Druga je stvar, naravno, što je univerzitet, u odnosu na društvo, ostao zatvoren i homogen sa malom fluktuacijom naučno-nastavnog kadra.

Prema tome kakvo je socijalno poreklo asistenta i pripravnika obuhvaćenih istraživanjem? Iz kojih socijalnih slojeva su regrutovani?

Tabela 5.

Socijalno poreklo asistenta i pripravnika

Socijalno poreklo	pol				ukupno	
	muški		ženski			
	broj	%	broj	%	broj	%
radniko	39	33,62	18	18,56	57	26,39
popoprivredno	12	10,34	4	4,12	16	7,41
službeniko	20	17,24	23	23,71	43	20,83
vlas. radwe, preduzeja i sl	0	0,00	1	1,03	1	0,46
porodica intelektualaca	45	38,79	51	52,58	96	44,91
Ukupno	116	100,00	97	100,00	213	100,00

(p<0,05, p<0,01, p<0,001)

Tabela 6.

Socijalno poreklo asistenta i pripravnika po fakultetima

Socijalno poreklo	fakulteti					
	tehničkih nauka		društvenih nauka		prirodnih nauka	
	broj	%	broj	%	broj	%
radniko	22	25,88	19	29,69	16	24,24
popoprivredno	3	3,53	5	7,81	8	12,12
službeniko	15	17,65	15	23,44	14	21,21
vlas. radwe, preduzeja i sl	1	1,18	0	0,00	0	0,00
porodica intelektualaca	44	51,76	25	39,06	28	42,42
Ukupno	85	100,00	64	100,00	66	100,00

(p<0,001 do p<0,05)

Podaci iz jedne i iz druge tabele pokazuju da su kod nas i dalje na univerzitetskoj pozornici pripadnici svih slojeva, ali da je apsolutna većina onih iz viših slojeva. Približno polovina naših asistenata i pripravnika potiče iz porodica intelektualaca - profesor, lekar, inženjer, pravnik (44,91%). Više je najviše na tehničkim fakultetima (51,76%), a najmanje na fakultetima društvenih nauka (39,06%). Ako ovom socijal-

nom sloju pridodamo i sloj slu`benika i ozna~imo ga kao nemanuelni sloj, a ostatak slojeva bude manuelni sloj, onda je lako zapaziti da, u ukupnoj populaciji, iz prvog sloja poti~e ravno dve tre}ine (65,74%) асистената приправника. Asistentki i pripravnici, pak, prete`no, ~ak tri ~etvrtine (76,28%), imaju nemanuelno poreklo, odnosno, iz porodica su intelektualaca i slu`benika. Iz porodica пољопривредника je samo 7,41% mladih univerzitetskih saradnika, a me|u wima sasvim malo asistentki i (4,12%).

U istra`ivawima kod nas, koja smo napred pomenuli, dobijeni su ne{to druga~iji rezultati, bar {to se ti~e pripadnika vi{ih slojeva. Sude}i prema wima, mo`e se govoriti o blagoj tendenciji ponovnog zatvarawa profesije. Godine 1976. асистената ~iji su o~evi земљорадници bilo je 7,1%, radnici 18,2%, slu`benici 23,8%, stru~waci, rukovodioci, slobodna profesija i akademskih zanimawa 37,2%. Ve} 1984. godine stawe je povoljnije za vi{e slojeve: otac земљорадник 6,1%, radnik 21,8%, slu`benik 23,8, stru~њak, rukovodilac, slobodne profesije, akademska zanimawa 45,4%.⁶

Kako tuma~iti navedene podatke? Diskriminativnim delowawem slojne pripadnosti; maksimalnom "upotrebom" presti`nih zanimawa od pripadnika vi{ih socijalnih slojeva; izrazito ve}im intelektualnim sposobnostima mladih iz ovih slojeva; samoreprodukcijom slojeva; mogu}im nepotizmom, ili pak hereditarno { }u zanimawa; ne~im sa strane, ili ne~im drugim.

3. [kolovanost roditelja ili indeks obrazovanosti roditelja. Socijalno-slojna pripadnost i {kolovanost roditelja, iako se me|usobno uslovљavaju, pa i ~esto poklapaju, razli~iti su elementi uticawa na izbor profesije i ulazak u neku socioprofesionalnu grupu. Metodolo{ki posmatrano, {kolovanost roditelja je svakako pouzdaniji parametar za sagledawewe takvog uticaja. Sociolo{ki, pak, dostignuti stepen {kolovanosti roditelja zna~ajno uti~e na obrazovne aspiracije wihovih potomaka, pa i na wihovo opredeљewe za profesiju kakva je univerzitetski asistent. Upravo zato, nadalje navodimo podatke o {kolovanosti oca i majke асистената приправника обухва}ених истра`ивawem.

⁶ Cifri}, I. 1990 "Aspiracije i {anse znanstvenog podmlatka", Ogledi iz sociologije obrazowawa. Zagreb: [kolske novine, s. 141

Tabela 7.

Asistent i pripravnici i {kolovanost
wihovih roditelja

[kolska sprema rodi teqa	pol								ukupno			
	mu { ki				` enski							
	Otac		Majka		Otac		Majka		Otac		Majka	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
do 4. raz. o {	5	4,35	11	9,57	2	2,06	5	5,10	7	3,27	16	7,44
osnovna	11	9,57	24	20,87	3	3,09	11	11,22	14	6,54	35	16,28
{k. za rad. zan.	10	8,70	3	2,61	6	6,19	5	5,10	16	7,48	8	3,72
sredwa	30	26,09	38	33,04	27	27,84	26	26,53	58	27,10	65	30,23
vi {a	18	15,65	19	16,52	15	15,46	24	24,49	34	15,89	43	20,00
fakultet	30	26,09	16	13,91	35	36,08	24	24,49	65	30,37	41	19,07
nau-ni stepen	11	9,57	4	3,48	9	9,28	3	3,06	20	9,35	7	3,26
Ukupno	115	100,00	115	100,00	97	100,00	98	100,00	214	100,00	215	100,00

Tabela 8.

[kolovanost roditelja asistenta i pripravnika po
vrstama fakulteta

[kolska sprema roditelja	fakulteti											
	tehni-kih nauka				dru {tvenih nauka				prirodnih nauka			
	Otac		Majka		Otac		Majka		Otac		Majka	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
do 4. raz. o {	1	1,18	4	4,76	2	3,23	4	6,25	4	5,97	8	11,94
osnovna	4	4,71	12	14,29	5	8,06	13	20,31	5	7,46	10	14,93
{k. za rad. zan.	6	7,06	3	3,57	3	4,84	2	3,13	7	10,45	3	4,48
sredwa	23	27,06	27	32,14	20	32,26	19	29,69	15	22,39	19	28,36
vi {a	16	18,82	18	21,43	10	16,13	14	21,88	8	11,94	11	16,42
fakultet	24	28,24	17	20,24	21	33,87	12	18,75	20	29,85	12	17,91
nau-ni stepen	11	12,94	3	3,57	1	1,61	0	0,00	8	11,94	4	5,97
Ukupno	85	100,00	84	100,00	62	100,00	64	100,00	67	100,00	67	100,00

U ukupnoj populaciji zna-ajno je vi {e roditelja (i o-eva i majki) koji imaju zavr {enu sredwu {kolu ili neku {kolu vi {eg ranga ($p < 0,001$). Sa zna-ajno {u od $p < 0,05$, vi {e je o-eva koji imaju zavr {enu bar sredwu ili neku {kolu vi {eg ranga (82,71%) nego majki (72,56%). Vi {e je asistenata ~iji je otac zavr {io {kolu za radni-ka zanimawa, nego asistentkiwa ($p < 0,01$).

Pregled podataka u obe tabele (7 i 8) pokazuje solidnu {kolsku spremu asistentskih roditelja. Ne {to mawe od dve tre}ine o-eva i ne {to mawe od polovine majki ima vi {u {kolu, fakultet ili nau-ni stepen. Preciznije, pribli`no tre}ina o-eva ima fakultet (30,37%), ali i isto toliko majki ima sredwu {kolu (30,23%). Zanimarљiv je broj o-eva sa osnovnom {kolom (3,27%), ali i broj majki sa {kolom za radni-ka zanimawa (3,72%). Sli-no je stawe i po vrstama fakulteta na kojima rade asistenti pripravnici. U pore|ewu sa drugim socio-profesionalnim grupama, sude}i po navedenim podacima, asi-

stenti pripravnici jugoslovenskih univerziteta imaju ubedljivo najkolovanije roditelje. Pretpostaviti je da su upravo oni presudno uticali da im deca postanu univerzitetski saradnici.

4. Uslovi stanovanja asistenta i pripravnika. Za uspešno studiranje, a kasnije i za uspešan rad na poslovima asistenta i dalje usavršavane i napredovanje u stručni naučni, vrlo su važni i uslovi stanovanja. Da li se ima svoj stan, stanuje u stanu sa još nekim, ili u kući roditelja, ili je možda najgora opcija - podstanarski status, moguće su varijante stanovanja naših asistenata. Svaka od ovih uslojeva, omogućuje ili sprežava, neki drugi vid iz arsenala uslova njihovog života i rada, na primer, posedovanje lične biblioteke, ali i njihov ukupni položaj i standard.

Tabela 9.

Uslovi stanovanja asistenta i pripravnika

stambeni status	pol				ukupno	
	muški		ženski			
	broj	%	broj	%	broj	%
sa roditeljima	49	42,24	58	59,79	108	50,23
podstanar	51	43,97	24	24,74	76	35,35
vlastita kuća, stan	16	13,79	15	15,46	31	14,42
Ukupno	116	100,00	97	100,00	215	100,00

($p < 0,001$ do $p < 0,05$, $C = 0,52$)

Rezultati istraživanja pokazuju da polovina asistenata pripravnika stanuje sa roditeljima (50,23%), trećina ima podstanarski status (35,35%), a mali ostatak (14,42) ima svoju kuću ili stan. Nije traženo upitnikom da se navede razlog stanovanja kod roditelja, ali se može pretpostaviti da jedan veći broj još nije formirao samostalnu porodicu (neodena, neudata), da nekima stanovanje kod roditelja sasvim odgovara, a da ostali nemaju drugo rešenje. Ipak, polovina asistenata pripravnika nije rešila problem stanovanja na zadovoljavajući način. Slično je stawa i po vrstama fakulteta.

5. Uspeh asistenata i pripravnika na osnovnim studijama. Pošto se sa pretpostavkom da je uspeh asistenata pripravnika u toku osnovnih studija značajan, da je iznad proseka, ili da je, rešeno dokimološki, sa ocenom između 9 i 10. Na takav polazni stav upućivao je sam izbor za univerzitetskog saradnika, pri kome je, razumljivo, trebalo postaviti osnovni us-

lov - prose~na ocena u toku studija 8,50 i vi{a. I takav razmak izme|u najni`e i najvi{e ocene dovoljan je za jednu kvalitetnu analizu. Rezultati istra`ivawa o kome je re~, pak, pokaza}e i ne{to vi{e od toga, pa je wihovo prezentirawe tim pre potrebno.

Tabela 10.

Uspeh asistenta i pripravnika u toku studija
(prose~na ocena)

Prose~na ocena u toku studija	pol		ukupno
	mu{ki	`enski	
Sr. vr.	8,80	8,87	8,83
SD	1,16	1,14	1,15
n	115	97	214
Cv	13,19	12,86	13,07
min	7,4	7,83	7,4
max	10	10	10

Tabela 11.

Vrsta fakulteta i uspeh asistenta i pripravnika u
toku studija (prose~na ocena)

Prose~na ocena u toku studija	fakulteti		
	tehni~kih nauka	dru{tvenih nauka	prirodnih nauka
Sr. vr.	8,660	9,068	8,825
n	84	64	66
SD	1,13	1,13	1,58
Cv	13,10	12,51	17,96
min	7,83	8,07	7,40
max	9,92	10	10

Maksimalna prose~na ocena (10) je razumljiva, ali iznenajuje niska minimalna ocena asistenata pripravnika - 7,40. Zbog takvih asistenata, ali i zbog drugih koji su sa prose~nom ocenom oko osmice, sredwa vrednost prose~nih ocena je na dovoj granici dovoljnosti - 8,83. Svakako, treba zapaziti da i asistenti i asistentkiwe imaju skoro identi~an prose~an uspeh.

Asistenti pripravnici na fakultetima dru{tvenih nauka imaju prose~nu ocenu iznad devet (9,068), {to se mo`e vrednovati zadovoljavaju}om ocenom. Wihov uspeh je boљи od асисте-ната приправника koji su u drugim dvema grupacije. Najmawu prose~nu ocenu imaju oni sa fakulteta prirodnih nauka, me|u kojima su i oni sa najni`om ocenom (7,40).

6. Zna ve i nivo upotrebe stranih jezika. Zna ve bar jednog stranog jezika, zadnjih godina je to engleski, i uspešno koriste literature još na jednom, deo su oštećen obrazovawa asistenata. Doduše, to je isto i sa ostalim univerzitetkim poslenicima. U upitniku je to određeno kao "aktivno" i kao "pasivno" slušewe ili korišewe stranog jezika, i ostavljeno je asistentima da sami ocene svoje zna ve. U to koliko je takvo samo-ocewivawe validno i realno ne možemo ulaziti, ali dobijeni odgovori su zanimljivi, makar ih vrednovali kao stavove, što oni uistinu jesu.

Tabela 12.

Asistenti pripravnici i njihovo zna ve stranog jezika

Aktivno se slu`i str. jezikom	pol				ukupno	
	mu { ki		` enski			
	broj	%	broj	%	broj	%
1	66	42,00	55	78,57	123	80,92
2	12	20,00	11	15,71	23	15,13
3	2	19,00	4	5,71	6	3,95
4	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ukupno	80	100,00	70	100,00	152	100,00
Pasivno koristi str. jezik	pol				ukupno	
	mu { ki		` enski			
	broj	%	broj	%	broj	%
1	42	51,85	39	59,09	81	54,73
2	20	24,69	12	18,18	32	21,62
3	19	23,46	15	22,73	35	23,65
4	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ukupno	81	100,00	66	100,00	148	100,00

Krenimo obrnutim redom. Na ponuđeni odgovor, "Ne koristim nijedan strani jezik", niko od anketiranih nije dao potvrđan odgovor. Dakle, svi asistenti pripravnici obuhvaćeni istraživanjem koriste (aktivno ili pasivno) bar jedan strani jezik. Međutim, zabrinjavajuće deluje podatak da približno trećina (29,90%), samo pasivno poznaje neki strani jezik. U doba kompjutera i interneta to je svakako slabost naših univerzitetskih saradnika.

Nema značajnijih razlika u stepenu korišewu stranog jezika među saradnicima sa različitih grupacija fakulteta - prirodnih, društvenih i tehničkih nauka. Tako je su statistički beznačajne razlike u poznavawu i korišewu stranog jezika između asistenata i asistenata. Ali, zato se sa statističkom sigurnošću može zaključiti da se najveći broj asistenata

pripravnika (80,92%) aktivno služi engleskim jezikom ($p < 0,001$), ali je najveći broj i onih koji ga pasivno koriste ($p < 0,01$).

7. Posedovanje lične biblioteke. Svakako da je jedan od značajnijih indikatora da se neko bavi stručnim i naučnim radom, ali i nastavničkim poslom, posedovanje lične biblioteke. Posebno je važno imati, i koliko, u voj stručnu i pedagoško-psihološku literaturu. Istraživanje je otkrilo zanimljivo stanje.

Tabela 13.

Asistenti pripravnici i posedovanje lične biblioteke

li-na biblioteka	pol				ukupno	
	mu { ki		` enski			
	broj	%	broj	%	broj	%
da	87	76,99	84	87,50	171	81,04
ne	26	23,01	12	12,50	40	18,96
Ukupno	113	100,00	96	100,00	211	100,00

Statistički značajno više ispitanika (81,04%) ima ličnu biblioteku ($p < 0,001$). Između polova postoji takođe značajna razlika ($p < 0,05$) u smislu da je više asistentki koje imaju ličnu biblioteku. U okviru polova je značajno više onih koji imaju ličnu biblioteku ($p < 0,001$). Pa ipak, mora da zabrine i činjenica da jedna petina asistenata pripravnika nema ličnu biblioteku (18,96%).

Interesovalo nas je i koju vrstu literature imaju u biblioteci oni koji je poseduju. Kwigje su podeљene u četiri grupe: 1. stručne, 2. učešne, 3. pedagoško-psihološke i 4. druge. Istraživanje je pokazalo da u ličnim bibliotekama ispitanici imaju značajno više drugih kwiga u odnosu na stručne, uskostručne ili pedagoško-psihološke ponaosob ($p < 0,001$), a i u odnosu na stručne i uskostručne zajedno. Takođe je značajno više stručnih u odnosu na uskostručne i pedagoško-psihološke ponaosob ($p < 0,001$). I ovi pokazatelji upućuju na zabrinutost.

Posmatrano iz ugla ciljeva istraživanja, vaљa zapaziti da asistenti koji poseduju ličnu biblioteku imaju kwige u broju maksimalnog raspona, - 1-8 minimalno, 200-2500 maksimalno. Iz pedagoško-psihološke oblasti, koja nas posebno interesuje u istraživanju - pedagoško-psihološka literatura, minimalan broj kwiga je najminimalniji - 1, a maksimalan minimalan

za istra`ivawe - 200. (Statisti~ki posmatrano, koeficijent varijacije je visok - $C_v = 185,43$ { to ukazuje na veliku razuljenost ispitanika po kriterijumu k~iga u li~noj biblioteci.)

Tabela 14.

Vrsta literature u li~noj biblioteci

	ukupno			
	stru~ne	uskostru~ne	pedag.-psihol.	druge
Sr. vr.	86,19	41,21	13,20	173,83
n	170	165	107	151
SD	130,99	88,00	24,47	296,59
C_v	151,98	213,53	185,43	170,62
min	8	3	1	5
max	1050	1020	200	2500

Posedovawe k~iga u li~noj biblioteci umnogome zavisi od socijalnog porekla.

Tabela 15.

Posedovawe biblioteke i socijalno poreklo

Socijalno poreklo	li~na biblioteka			
	da		ne	
	broj	%	broj	%
radni~ko	40	23,39	16	41,03
poqoprivredni~ko	12	7,02	4	10,26
slu`beni~ko	37	21,64	7	17,95
vlasn. radwe, preduz.i sl	1	0,58	0	0,00
porod. intelektualaca	81	47,37	12	30,77
Ukupno	171	100,00	39	100,00

$$(\chi^2=6,14, p<0,05)$$

Pokazalo se da su li~ne biblioteke zastupqenije u porodicama sa intelektualnim poreklom - po~ev od slu`beni~kog.

8. Psiholo{ko, pedago{ko-didakti~ko i metodi~ko obrazovawe asistena ta pripravnika tokom osnovnih studija. Za potrebe realizacije ci~lja i jednog broja zadataka istra`ivawa o kome je re~, svakako je trebalo dobiti podatke o tome da li su, i ako jesu, u kojoj meri su asistenti pripravnici tokom osnovnih studija dobili psiholo{ko, pedago{ko-didakti~ko i metodi~ko obrazovawe. Provera se svela na jedino mogu} na~in proveravawa u datim okolnostima - na prikup~awe podataka o tome koje su predmete od navedenih imali i polagali u vidu ispita.

Navodi asistenata pripravnika obuhva}enih istra`iva-

wem pokazuju da je ubedljiva ve}ina slu{ala predavawa iz navedenih predmeta - u proseku dve tre}ine (tabela 15). Najve}i broj je slu{ao didaktiku i andragogiju (oko 78%), a najmanje metodiku (66,36%). Gledano nezavisno od potreba asistenata pripravnika, dobiveni rezultati ohrabruju. Zna~ajno je za svaku profesiju koja izlazi sa univerziteta da ima solidno pedago{ko-psiholo{ko obrazovawe. Uostalom, u uslovima nau~no-tehni~kog progresu, kompjutera i interneta, sadr`aji navedenih predmeta su delovi op{teg obrazovawa i komponente op{te kulture. Me|utim, posmatrano iz ugla profesije koja je univerzitetski saradnik, nalaz upu}uje na mawkavost i izaziva nezadovoljstvo. [ta ostaje onoj tre}ini asistenta pripravnika koja nije slu{ala metodiku osim najgore varijante - da imitira ili improvizuje. Upravo zbog wih, ali ne i samo zato, nu`ni su seminari za pedago{ko, psiholo{ko i metodi~ko obrazovawe i usavr{avawe.

Tabela 16.

Asistenti pripravnici i wihovo psiholo{ko, pedago{ko-didakti~ko i metodi~ko obrazovawe tokom redovnih studija.

ne - da, semestar	Pedagogija		Psihologija		Didaktika		Andragogija		Metodika	
	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
ne	17	7,83	12	5,53	33	15,21	37	17,05	9	4,15
da	148	68,20	139	64,06	168	77,42	171	78,80	144	66,36
1 semestar	4	1,84	2	0,92	3	1,38	2	0,92	5	2,30
2 semestra	17	7,83	27	12,44	3	1,38	1	0,46	12	5,53
3 semestra	29	13,36	31	14,29	8	3,69	6	2,76	37	17,05
4 semestra	0	0,00	0	0,00	1	0,46	0	0,00	3	1,38
5 semestara	2	0,92	6	2,76	1	0,46	0	0,00	7	3,23
Ukupno	217	100,00	217	100,00	217	100,00	217	100,00	217	100,00

Statisti~ki zna~ajno vi{e ispitanika je poha|alo nastavu iz navedenih predmeta ($p < 0,01$)

9. Seminari za didakti~ko usavr{avawe asistenata pripravnika, ili sli~ni oblici. Na Univerzitetu u Ni{u unazad nekoliko godina organizovan je vi{ednevni seminar na kome su asistenti pripravnici na raznovrsne na~ine dobijali znawa iz psihologije, pedagogije i didaktike. S obzirom da su znawa usmeravana prema nastavi, odnosno prema mladim saradnicima sa Univerziteta koji obavljaju deo nastave - ve`bawa, ali se i pripremaju za nastavnike, nazvan je: seminar za didakti~ko usavr{avawe. Naime, imalo se u vidu da se govori o problemima nastave uop{te, nastave kao takve, a nastavu uop{te -

te proučava didaktika, te otuda i ime seminara. Za pretpostaviti je bilo da se tako, ili slično, radi još na nekom univerzitetu u Jugoslaviji, pa je istraživanjem tražen podatak i o tome. Dobijeni, pak, podaci kazuju da je seminarima ili sličnim oblicima didaktičkog usavršavanja asistentata pripravnika bio obhvaćen vrlo mali broj saradnika, i to samo na Univerzitetu u Nišu.

Tabela 17.

Obuhvat asistentata pripravnika didaktičkim seminarima ili sličnim oblicima usavršavanja

Semin. za didaktičko usavršavanje	fakulteti						Ukupno	
	tehničkih nauka		društvenih nauka		prirodnih nauka			
	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
da	2	2,35	9	14,06	9	13,64	20	9,30
ne	83	97,65	55	85,94	57	86,36	195	90,70
Ukupno	85	100.00	64	100.00	66	100.00	215	100.00

3. Zaključne napomene

1. Socijalno poreklo u ovom istraživanju upotrebљeno je sa značenjem socijalnog statusa porodice - oca i majke asistentata pripravnika. Razlikovano je pet socijalnih statusa, odnosno, pet nivoa socijalnog porekla: 1. radničko, 2. poljoprivredničko, 3. službeničko, 4. porodica vlasnika radnje, preduzeća i slično, i 5. porodica intelektualaca (profesor, lekar, inženjer, pravnik). Ranija istraživanja su pokazala da je profesija univerzitetskog nastavnika i saradnika u dobroj meri prevazišla poznatu zatvorenost i ekskluzivnost. Bar na našim prostorima ona je svakako postala otvorena i dostupna svim slojevima, pa i onim najnižim. Druga je stvar, naravno, što je univerzitet, u odnosu na društvo, ostao zatvoren i homogen sa malom fluktuacijom naučno-nastavnog kadra. Podaci pokazuju da su kod nas i dalje na univerzitetskoj pozornici pripadnici svih slojeva, ali da je apsolutna većina onih iz viših slojeva. Približno polovina naših asistentata pripravnika potiče iz porodica intelektualaca, a dve trećine iz viših slojeva. Na osnovu toga, može se govoriti o blagoj tendenciji ponovnog zatvaranja profesije.

2. U poređenju sa drugim socioprofесионаlnim grupama, sudeći po dobijenim podacima, asistenti pripravnici na jugoslovenskim imaju ubedljivo najkolovanije roditelje. Ne-

to mawe od dve tre}ine o~eva i ne { to mawe od polovine majki ima vi { u { kolu, fakultet ili nau~ni stepen. Pretpostaviti je da su upravo oni presudno uticali da im deca postanu univerzitetski saradnici.

3. Polovina asistenata pripravnika nije re { ila problem stanovawa na zodo voqavaju}i na~in. Naime, rezultati istra`ivawa pokazuju da polovina asistenata pripravnika stanuje sa roditeljima, tre}ina ima podstanarski status, a mali ostatak (14,42%) ima svoju ku}u ili stan. Sli~no je stawe i po vrstama fakulteta.

4. Polna struktura asistenata pripravnika nije u proporcionalnom odnosu sa polnom strukturom studenata i diplomiranih studenata unazad nekoliko godina. U ukupnom broju asistenata pripravnika vi { e je mu { karaca. Zanimljiva je i starost na { ih asistenata pripravnika. Sude}i po podacima iz istra`ivawa, asistenti pripravnici koji su u petoj deceniji `ivota nisu izuzeci na na { im univerzitetima.

5. Kada je re~ o uspehu asistenata pripravnika u toku osnovnih studija, po { lo se sa pretpostavkom da je zna~ajan, da je iznad proseka, ili da je, re~eno dokimolo { ki, sa ocenom izme|u 9 i 10. Na takav polazni stav upu}ivao je sam izbor za univerzitetskog saradnika, pri kome je, razumljivo, trebalo po { tovat i osnovni uslov - prose~na ocena u toku studija 8,50 i vi { a. Me|utim, istra`ivawe je pokazalo da je sredwa vrednost prose~nih ocena na granici dovo|nosti - 8,83. Tako|e, do { lo se do podataka da jedan broj asistenata pripravnika ima prose~nu ocenu tokom studija ispod zakonom predvi|enog minimuma, izme|u 7 i 8. Svakako treba zapaziti da i asistenti i asistentkiwe imaju skoro identi~an prose~an uspeh.

6. Svi asistenti pripravnici obuhva}eni istra`ivawem koriste (aktivno ili pasivno) bar jedan strani jezik. Me|utim, zabriwavaju}e deluje podatak da pribli`no tre}ina (29,90%) samo pasivno poznaje neki strani jezik. U doba kompjutera i interneta to je svakako slabost na { ih univerzitetskih saradnika. Nema zna~ajnijih razlika u stepenu kori { }ewa stranog jezika me|u saradnicima sa razli~itih grupacija fakulteta - prirodnih, dru { tvenih i tehni~kih nauka. Tako|e, statisti~ki su bezna~ajne razlike u poznavawu i kori { }ewu stranog jezika izme|u asistenkiwa i asistenata.

7. Svakako da je jedan od zna~ajnijih indikatora da se neko bavi stru~nim i nau~nim radom, ali i nastavni~kim poslom, posedovawe li~ne biblioteke. Istra`ivawe je pokazalo da zna~ajno vi { e ispitanika ima li~nu biblioteku (86,04%). Posedovawe kwiga u li~noj biblioteci umnogome zavisi od soci-

jalnog porekla, ali i između polova postoji, tako je, značajna razlika u smislu da više asistentki ima kućnu biblioteku. Pa ipak, mora da zabrine činjenica da jedna petina asistenata pripravnika nema kućnu biblioteku (18,96%). U kućnim bibliotekama ispitanici imaju značajno više drugih knjiga u odnosu na stručne, uskostručne ili pedagoško-psihološke ponaosob, a i u odnosu na stručne i uskostručne zajedno. Tako je, značajno je više stručnih u odnosu na uskostručne i pedagoško-psihološke ponaosob. I ovi pokazatelji upućuju na zabrinutost.

8. Na kraju, podaci kazuju da je seminarima ili sličnim oblicima didaktičkog usavršavanja obhvaćen vrlo mali broj asistenata pripravnika.

Miomir Ivković, Niš

SOCIO-DEMOGRAPHIC AND EDUCATIONAL CHARACTERISTICS OF JUNIOR ASSISTANTS

Summary

The paper, in the form of a preliminary report, presents some noteworthy results concerning social, educational and demographic characteristics of junior assistants. The data were obtained on the basis of a research carried out within a project *Didactic Advanced Training of the University Junior Teaching Staff*. They apply to the following traits and characteristics of junior assistants: 1. social origin, 2. parents' level of education, 3. age, 4. sex, 5. lodging conditions, 6. achievement shown during undergraduate studies, 7. knowledge of foreign languages, 8. possession of a personal library, 9. pedagogic-psychological and didactic training during undergraduate studies and 10. didactic advanced training. The report was methodically tailored to have a theoretical-methodological comment (introduction), discussion of the obtained results and a concluding statement.

Key words: junior assistants, university instruction, social origin, demographic characteristics, educational characteristics, didactic advanced training.